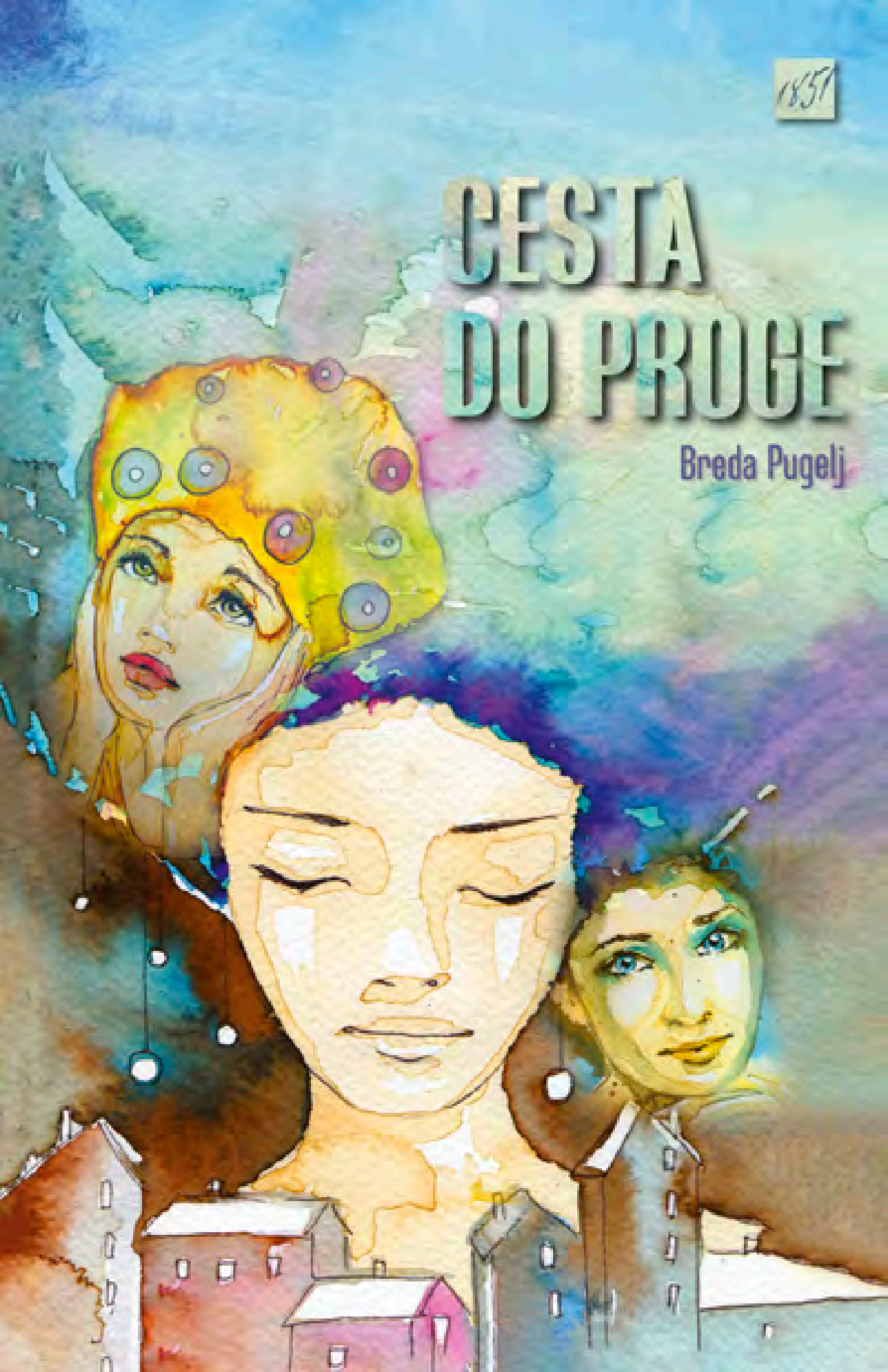

1851
CESTA DO PROGE
Breda Pugelj

Breda Pugelj

Cesta do proge

1857
Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

Za moja dva, Piko in Jaša

PREPIR

- Ženske, prosim, dajte mi mir!
- *Ha, se ti ne zdi, da boš imela kmalu dovolj miru?*
- *Prav kmalu …*
- *V taki lepi, z ornamentom okrašeni …*
- Duhovito. Super!
- *Ampak potem tudi nas ne bo več, a gre to v tvojo leno glavo?!*
- *Ali pa ti je mogoče vseeno?*
- *Mogoče ti je celo v užitek?*
- Ne, ampak …
- *Nič ampak. Ubila nas boš.*
- Vem.
- *Halo?*
- Pa se preselite v kako drugo glavo!
- *Ne gre.*
- Če ste našle v mojo …
- *Ni mogoče.*
- A v mojo je pa šlo?
- *V drugi glavi … bi bile … no ja … drugačne.*
- Aleluja! Mogoče zanimivejše? Bolj seksi? Srečnejše? Zlobnejše? Lepše? Mlajše?
- *Ne nori!*
- Res ste tečne. Zaradi vas se mi ne da več brati.
- *Krasen izgovor, ni kaj.*

- Pletete se mi med besede. Včasih ne vem, kaj sem prebrala, ker mi plešete po glavi.

- Kaj nam pa preostane? Pri tvoji ignoranci.

- Nisem vaša služkinja!

- Pač!

- Nič vam nisem dolžna.

- Dobro veš, da si.

- Zakaj?

- Ne delaj se! Jasno, da veš.

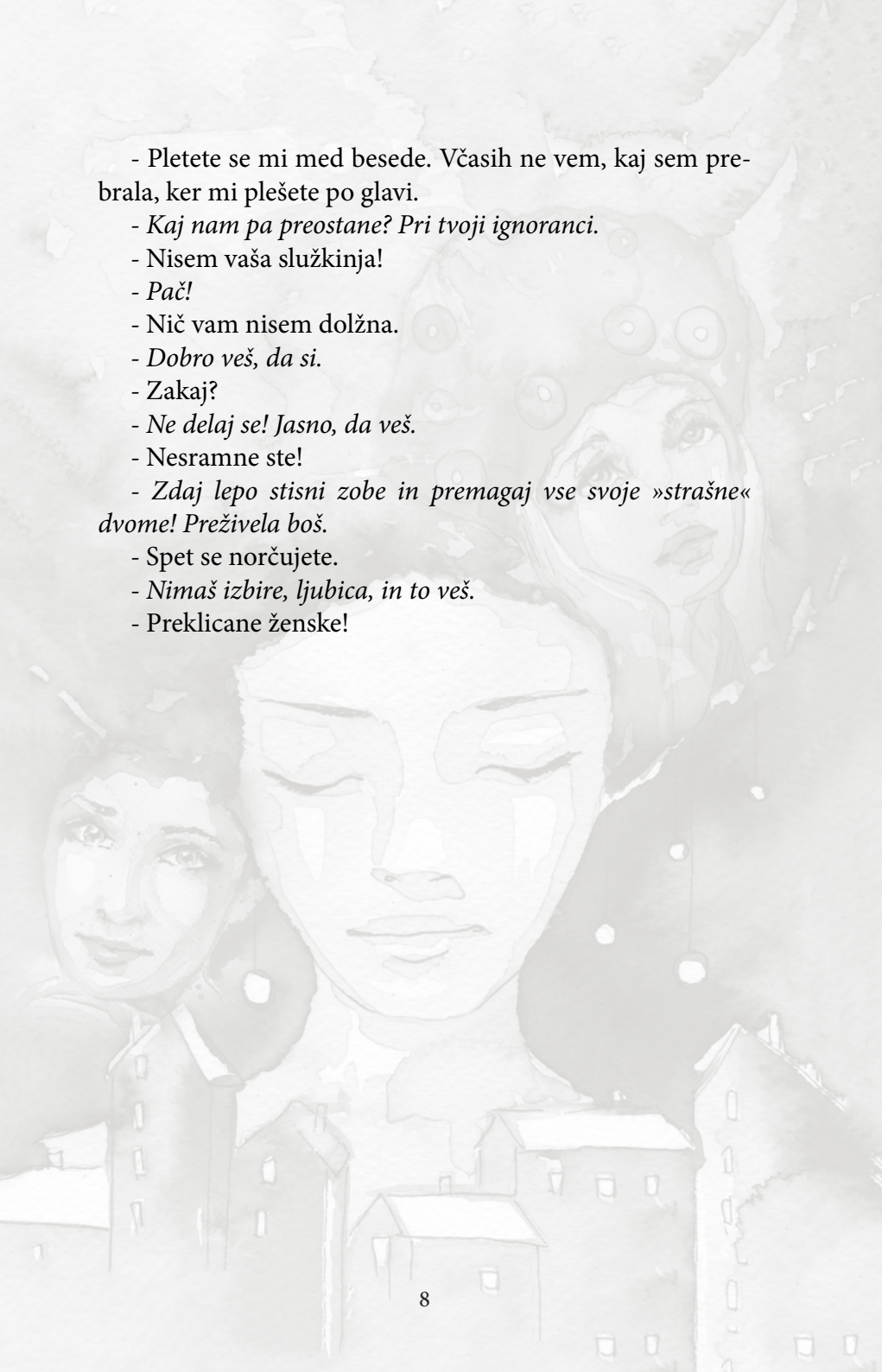
- Nesramne ste!

- Zdaj lepo stisni zobe in premagaj vse svoje »strašne« dvome! Preživela boš.

- Spet se norčujete.

- Nimaš izbire, ljubica, in to veš.

- Preklicane ženske!

MARINA

Izza napol odprtega okna se počasi tihotapi jutro. Bleda svetloba tekmuje s prav tako skromno lučjo majhne svetilke nad gramofonom, ki že nekaj časa molči. Plošča se je iztekla in Marina je ni znova vključila, pa tudi zamenjala je ni. Zakaj bi jo? Vse, ki so lepo razvrščene na najnižji polici knjižne omare, so stare, vse je poslušala že neštetokrat. Mogoče bi se morala res odločiti in kupiti nekaj novih. Ampak to bi pomenilo, da mora v središče mesta, saj v njenem predmestju ni glasbene trgovine, sama pa že veliko let hodi po enkrat ali dvakrat na teden le do najbližje trgovine s prehrano, ki se po novem imenuje samopostrežnica ali nekaj podobnega in jo je bila prisiljena vključiti v svoj ozko začrtani svet.

Marina še nekaj trenutkov opazuje, kako se rumenkasta svetloba širi po parketu in slika obrise okna, potem stegne roko in ugasne svetilko. Dan. Še en dan. Zgodaj je. V tem letnem času so dnevi dolgi, nekaj jih bo še za spoznanje daljših, potem se bodo spet krajšali. To so edine spremembe v njenem življenju. Že veliko let. Tudi teh ne šteje več. Sicer pa – sama je kriva. A tako pač je.

Vstane, zapre okno in zagrne precej gosto zaveso. Sobo spet zajame mrak. Še dve uri, pa bosta tam zunaj zavladala hrup in prah. Novo gradbišče, najbrž spet stolpnica. Ti visoki zidovi se kot pošasti bližajo njeni stari hišici in

jo bodo nekega dne požrli. Z njo vred. Ampak danes še ne. Vzpenja se po stopnicah, tretja in sedma pomirljivo zaškripata. Prijazen pozdrav, na katerega vedno čaka. Zavije v kopalnico. Potem se v spalnici preobleče in zleze v posteljo. Njenemu hrbtu dobro dene. Tudi sedenje utruja in z leti se bolečine stopnjujejo. Upa, da ji bo uspelo hitro zaspati, preden se bodo iz kakšnega kota prikradli nepotrebni spomini.

»Au! Pazi, kako voziš! Ta cesta je iz samih lukenj!« Barbin glas zveni razdraženo in naveličano hkrati. Vožnja je bila daljša, kot je pričakovala.

Avtomobil, za katerega bi pozoren opazovalec utegnil pomisliti, da je na svoji pogrebni poti na odpad, je pravkar zavil z mestne ulice, obdane s starejšimi hišami, na sicer širšo, a precej razrito cesto v predmestje.

»Ja, no! Saj ne vozim niti trideset. Sploh pa zdaj ni več daleč.« Tudi Matjažev glas izdaja utrujenost in prenapetost. Kljub temu rahlo pritisne na zavoro. Avtomobil drsi še počasneje. Ampak Matjaž se bolj kot po cesti ozira po okolici. Če bi se znašel tu po naključju, najbrž ne bi takoj opazil, da je to predmestje, na katero se vežejo njegovi spomini iz zgodnjega otroštva.

Zdaj vozi že skoraj korakoma. Stolpnice na levi, stolpnice na desni, vmes štirinadstropni blok, manjša samopostrežna trgovina, gradbišče. Tam naprej še drugo. Vse mu je novo. Tuje. On se spominja dreves, majhnih, večno pomendranih zelenic in ceste, ki je bila takrat še makadamska. Ob njej mamina hiša. Pravzaprav dedkova. Ja, hiša je bila vedno dedkova, čeprav se njega samega skorajda ne spomni. Majhen je bil, ko je dedek umrl. Za trenutek se mu zazdi, da hiše mogoče sploh ne bo našel. Da je morda celo ni več. Bil je srednješolec, ko ga je teta zadnjikrat privlekla sem.

Privlekla, ja. Ker se mu je upiralo. Ker je vzbujalo v njem preveč bolečih spominov. Potem ji to ni več uspelo. Hotel je pozabiti … izbrisati …

»Kje je zdaj ta vaša graščina?« Tudi Barba zdaj strmi skozi vetrobran.

»Počakaj! Tukaj se je vse spremenilo. Je pač že dolgo …«

Napeto opreza na desno in na levo, a iz njegovih besed zazveni nekakšna negotovost, ki gre Barbi na živce. Seže po torbici in iz nje potegne zavitek cigaret. Nekaj trenutkov ga neodločno drži v roki, potem ga stisnjenih ustnic spet pospravi, ne da bi si eno prižgala. Vonj po cigaretah je tabu, je bil eden Matjaževih strateških napotkov. Zdaj ni pravi trenutek za nepotreben sporček. Še dobro, da je šele pred kratkim začela s cigaretami in še ni razvila prave odvisnosti. Najbrž ta dva dneva ne bo težko nekajkrat stisniti zobe. Da bo le načrt uspel, kar seveda mora. Sicer bosta v kaši. Cigarete bodo morale počakati na primernejše čase. Z živčnim gibom spusti napol odprto okno še malo niže, potem pobrska po torbici in najde elastiko. S prsti si spuščene svetlo rjave lase, na katere je pravzaprav kar ponosna, počeše na tilnik in jih spne v čop. Rahel piš ji dobro dene.

»Ja, dolgo, ja! Saj tako ne razumem. Tvoja mama je. Kljub vsemu. Vsaj na kakšen kratek obisk bi se bil lahko kdaj oglasil. In danes bi bilo laže.«

»Povedal sem ti. Zakaj težiš?«

»Ja, no, saj vem, ampak glave ti najbrž že ne bi odtrgala. Zdaj pa bi …«

Matjaž se prisiljeno zasmeje. Avtomobil se premika zelo počasi.

»Ne, glava je še tam, kjer mora biti. Ampak … bila je pač tako čudna, kot da sem ji … odveč … ali tako nekako. Jaz pa sem v začetku vedno čakal, da bo mogoče rekla, naj ostanem. Ampak ni. Ne prva leta ne kdaj pozneje.«

»A ti bi se bil rad vrnil sem? Tega nisi nikoli povedal.«

»Oh, saj ne zares. Pozabi! Še kakšno vprašanje?«

»Ne, vse jasno.« Pomirjujoče iztegne roko in jo položi na njegovo. »Z dobro voljo bova največ dosegla, verjemi. Si prepričan, da je to prava cesta?«

»Upam in upanje umre zadnje.« Nasmeh je prisiljen.

Avtomobil se sunkovito ustavi.

»Tule je.« Matjaž strmi čez vrtno ograjo v staro, nekoč brez dvoma gosposko, zdaj pa precej propadlo vilo, obdano z ne posebno urejenim zelenjem. Sredi novogradenj in stolpnic je videti še neuglednejša.

»Tule je.« Drugič zvenita besedi drugače, v njiju je nakopičeno več, kot je Barba ta trenutek pripravljena razvozlati. Njen pogled je uprt v hišo sredi razraščenega vrta in izraža nekaj, kar je še najbližje besedi razočaranje. To naj bi bila ta bogata vila?

»No ja, našel si jo. Prvi korak je uspel. Nekoč je bila najbrž res gosposka. In če se ni sesula do danes, bo zdržala še ta dva dneva, ko bova tukaj. Pridi, bo že šlo vse po sreči. Več kot spodleteti nama ne more.« Zaveda se, da blebeta, in čuti, da je Matjaž ne posluša.

Avtomobil stoji. Za nekaj trenutkov oba obsedita.

»Torej – napadi bunker! – ali kako se že glasi tisti izrek … Mogoče izhaja iz njenih nekdanjih partizanskih časov.« Barba privije okno, odpre vrata in izstopi. Hrup z gradbišča na drugi strani ceste je vse prej kot prijeten. Potem si malo pretegne hrbet in najraje bi si vendarle eno prižgala, pa se spet obvlada.

Tudi Matjaž odpre vrata na svoji strani, a ne izstopi.

Barba zaloputne svoja, stoji in čaka. Matjaž se ne premakne in strmi skozi vetrobran.

»Kaj je zdaj. A prideš?«

Matjaž kot da je ne sliši.

»Hudiča, pridi! Saj je bil tvoj načrt, ne?«

Matjaž počasi zleze iz avta. Obstane poleg njega.

»Daj, zgani se!« Ker se Matjaž ne premakne, zavije z očmi in poskusi s prigovarjanjem. »Vem, vožnja je bila dolga, daljša, kot si računal. Zame tudi. Ampak zdaj sva tu. Torej stisni zobe in pridi. Bo že kako šlo.« Zdaj se nestrpno obrne in stopi proti vrtnim vratom.

Matjaž strmi v hišo in poskuša obvladati pritisk v želodcu. Potem se vzravna.

Smešno. Vse tukaj je zgodovina. Kar je bilo, je minilo. In tole zdaj je le postaja na novi poti. Kratka! Preživel jo bom. Pogladi si svoje nekoliko potne in razmršene črne lase, zaklene avtomobil in gre počasi okrog njega.

Barba odrine vrtna vrata, ki visijo samo na enem tečaju. »Ta vrt je najbrž tudi že videl boljše čase,« zakliče čez ramo in se isti hip zdrzne. Prva napaka. Res mora biti previdnejša. Ena sama nepremišljena beseda lahko vse skazi. Stopi do dveh stopnic pred hišnimi vrati in neodločno obstane.

Matjaž se prerine skozi napol viseča vrtna vrata in jih poskuša za seboj, sam ne ve, zakaj, naravnati in zapreti. Pri tem se ozre čez cesto. Tam čez je bila zelenica. Pravzaprav pomendran travnik, kjer so fantje brcali žogo, vreščali, se prepirali, ruvali in smejali. Vsi iz soseščine. Tudi on. Kako ponosen je bil, ko so ga sprejeli v »nogometno moštvo«! Bil je najmlajši, a kar spreten. Potem pa se je skorajda čez noč vse spremenilo. Nenadoma ni več sodil k njim. Sprva ni razumel. Saj ni nič zagrešil. In potem je stal natanko tu, kot zdajle, napol skrit za ribezovim grmom. Osramočen otrok, ki so se mu vrstniki posmehovali. »Ti je dala za zajtrk vino ali šnops?« sliši, kot bi bilo včeraj. Otroci znajo biti kruti. Ampak zdaj zelenice ni več. Prav. Zdaj tudi drugi ne morejo več nabijati žoge. Zdaj je tam gradbišče. Namesto nogometa vladata hrup in prah. Prav. Zakaj mi to nekako dobro dene,

pomisli. Bog, pa sem res bedak! Dvajset let je minilo! Obrne se in stopi za Barbo, ki neodločno stoji pred vrati.

»Kaj zdaj? Naj pozvonim?«

»Rajši ne. Če je še vse po starem, najbrž spi.«

Barba pogleda na zapestno uro. »Kmalu bo deset.«

Matjaž pobrska po žepu. »Poskusiva, za vsak primer.« V roki drži ključ.

»Ključ imaš? Obdržal si ga? Vsa ta leta? Neverjetno.«

»Kot vidiš, so tudi osnovnošolci včasih sentimentalni,« se Matjaž umakne v rahel cinizem. Ključ zdrsne v ključavnico.

»Sezam, odpri se!« Obrne ga, pokljuka, vrata rahlo zaškrtajo in se odpro.

»Saj sem vedel. Vidiš, tudi drugi korak je uspel.«

»Phhh, ne bi bila verjela.«

Veža je majhna. Vrata v naslednji prostor so priprta. Matjaž jih odrine in stopi v dnevno sobo. V mračen prostor šine skozi odprta vhodna vrata pramen dopoldanske svetlobe. Okno je zastrto. Ampak to, kar Matjaž najprej zazna, je vonj. Stari, znani vonj, pravzaprav še izrazitejši kot nekoč. Stopi naprej. Ozre se po sobi. Kot prikazni prilezejo iz vseh kotov spomini. Na to ni bil pripravljen, nikoli ni pomislil, da se bo moral po vseh teh letih spopasti z občutji, za katera je upal, da jih je že zdavnaj premagal. Domišljal si je celo, da jih je brez posebnih težav črtal iz svoje zavesti. In na to je bil kar nekako ponosen. Ampak nekje so se skrivala in zdaj si očitno brusijo zobe. *Dva dneva, samo dva dneva moram pretolči in misliti na to, da sem bil od tod pregnan, da je bil potem moj dom drugje, dober, miren, stvaren, ampak nikoli zares pravi.* Kadar je kdo rekel, a greš domov, se mu je vedno za hip najprej prikazala tale, natanko tale soba in v nosnicah je začutil ta vonj …

»Najbrž imaš prav. Najbrž res še spi.« Barba je prišla za njim in zdaj zakroži z nekaj koraki po sobi, ki ima vse značilnosti domovanja intelektualca v majhnem mestu.

»Okno bom odprl. Zatohlo je.« Matjaž gre in odgrne zaveso. Odpre okno, ki tiho zaškriplje, in poskuša zajeti čim več zraka. Takega, ki ni obremenjen s spomini. Skupaj z zrakom vdre v sobo tudi hrup s sosednjega gradbišča.

Obrne se in se ozre po sobi.

»Človek ne bi verjel … Nič se ni spremenilo …«

»Če ne bi kupil te stare škatle, bi bila lahko šla s spalnikom, pa še ceneje bi bilo.« Barba se spusti na kavč in si podrgne spodvite gležnje.

»Tako bo na meji laže. Z nekaj sreče ne bodo pogledali v natrpani prtljažnik, saj bo videti, kot da greva čez samo po kavo ali riž ali pralni prašek, kot to počnejo vsi, ki imajo kak prevoz. Pa saj sva to že premlela.«

»Upam, da tvoj stari ne živi v Hamburgu. Na drugi konec Evrope tale kripa že ne bo zdržala.«

Že pri zadnjem zlogu se zdrzne. Spet neprevidnost. Kaj, če se je ženska zbudila in prisluškuje? Mora se obvladati. Prisluhne za trenutek. Nič. Kaže, da gospa res še spi, in tudi Matjaža njena nepremišljena pripomba ni zmotila.

Matjaž se naslanja na okensko polico in se ozira po sobi. Vse, vse je, kot je bilo. Pač. Nad znano podobo leži mreža staranja. Ampak to je tudi vsa razlika. Kavč je malo bolj obrabljen, rjava kredenca nekako obledela, stoli in mizica rahlo obdrgnjeni. Tu je še druga mizica, na njej gramofon – no, ta bo nov, saj se še dobro spomni, da je stari z vsemi ploščami vred nekega dne nenadoma izginil in da ga je pogrešal, mama pa ga je potolažila, da je le v popravilu –, poleg gramofona pa še vedno isti stari dedkov naslanjač. Pa knjižna polica in na njej knjige, knjige, knjige … Če bi zdajle za trenutek zaprl oči … Gre proti kredenci. Tu stoje v predpotopnih okvirčkih tri slike. Matjaž kot dojenček. Črno-bela. Matjaž s prvo šolsko torbo na hrbtu. In tretja, opazno najstarejša, porumenela: mož srednjih let v pumparicah

KAZALO

PREPIR
7

MARINA
9

SPET PREPIR
95

KATJA
97

ŠE TRETJI PREPIR
177

VERONIKA
179

MOLK
299